

DEPARTEMENT

ONDERWIJS & VORMING

Onderwijskundig beleids- en praktijkgericht
wetenschappelijk onderzoek (OBPWO)
themazetting 2024

Situering

Deze themazetting bevat vragen ter ondersteuning van de beleidsontwikkeling, van de implementatie van beleidsmaatregelen door het onderwijsveld en ter versterking van de onderwijsprofessionals.

In de themazetting worden de kennisvragen, verwachte resultaten en mogelijke gebruikers van de onderzoeksresultaten weergegeven. Hoewel de aanleiding voor een thema praktijk- of beleidsgericht kan zijn, verwachten we bij alle thema's aanbevelingen voor praktijk én beleid op basis van de resultaten.

In de omschrijving van het thema wordt eveneens de looptijd van het onderzoek en het maximaal beschikbare budget weergegeven.

Deze themazetting wordt bekend gemaakt aan de Vlaamse hoger onderwijs instellingen, onder meer via [Oproepen voor onderzoeksvorstellen \(vlaanderen.be\)](https://www.vlaanderen.be/oproepen-voor-onderzoeksvoorstellen). Naast de themazetting, indienformulier, financiële richtlijnen is er ook een brief gericht aan de rectoren en algemeen directeurs van Vlaamse instellingen voor hoger onderwijs terug te vinden.

De volgende onderwerpen zijn opgenomen in de themazetting 2024:

Thema	BBT	Verwachte output	Looptijd	Raming budget
Taalscreening en taalintegratietrajecten in het kleuteronderwijs en in het eerste leerjaar	OD 1.1 De taalkennis en taalvaardigheid Nederlands verhogen	Wetenschappelijk rapport Aanbevelingen voor onderwijsbeleid en praktijk Valorisatie	24 maanden	450.000 euro
Communicatie over onderwijs(beleid): praktijken, noden en scenario's	OD 1.12 Kwaliteitsvol en breed over beleid communiceren	Wetenschappelijk rapport Aanbevelingen (scenario's) over onderwijscommunicatie	24 maanden	300.000 euro
Kennisrijk curriculum in het kleuteronderwijs	OD 1.7 De kwaliteit van het basisonderwijs versterken	Wetenschappelijk rapport	24 maanden	375.000 euro
Programmatieprocedures in functie van een rationeel opleidingsaanbod in het secundair onderwijs in de Vlaamse onderwijscontext	OD 1.8 De kwaliteit van de uitstroom van het secundair onderwijs versterken	Wetenschappelijk rapport Aanbevelingen voor alle actoren	24 maanden	375.000 euro
Totaal				1,5 miljoen euro

Thema 1: Taalscreening en taalintegratietrajecten in het kleuteronderwijs en in het eerste leerjaar

Situering

Sinds schooljaar 2021-2022 screenen scholen in het gewoon basisonderwijs elke kleuter van 5 jaar op schoolse luistervaardigheid Nederlands. Scholen moeten hiervoor een vastgelegd taalscreeningsinstrument (KOALA) gebruiken. Voor anderstalige nieuwkomers is de screening niet verplicht. Zij krijgen immers sowieso een taalintegratietraject. Op basis van de resultaten van de taalscreening volgen leerlingen met een taalachterstand een actief taalintegratietraject: een taalbad of een volwaardig alternatief dat dezelfde resultaten bereikt (zie Decreet basisonderwijs, art.11 quater). Voor de organisatie van taalintegratietrajecten bij 5-jarigen ontvangen scholen extra zorguren.

De voorbije jaren werden vanuit de Vlaamse overheid verschillende initiatieven genomen om schoolteams te ondersteunen bij de ontwikkeling van een kwaliteitsvolle inzet op taalverwerving Nederlands van jongs af aan, onder andere met de [praktijkids voor taaltrajecten](#), nascholing op initiatief van de Vlaamse Regering ter professionalisering van schoolteams basisonderwijs over taalintegratietrajecten en het onderzoek met inspiratiegids "[Les in Lezen](#)". Ook werden in het kader van het Schooljaar van het Nederlands diverse initiatieven genomen om leerkrachten vanaf de eerste kleuterklas te ondersteunen in de aanloop naar de KOALA-screening.

Na de eerste drie afnames van de KOALA-screening (najaar 2021, najaar 2022 en najaar 2023) deed het departement Onderwijs en Vorming een korte bevraging bij de scholen. De respons geeft Vlaanderenbreed een representatief beeld van de deelname van leerlingen aan de KOALA-screening en hun scores op schoolniveau (zie [Verplichte taalscreening in het gewoon basisonderwijs – voor vlaanderen.be](#)). Voor het derde achtereenvolgende jaar blijven de resultaten consistent: 85% van de kinderen in de derde kleuterklas scoort voldoende hoog op de taalvaardigheidstest. Echter, ongeveer 11% van de kleuters heeft nood aan extra taalondersteuning, terwijl zo'n 4% intensieve begeleiding nodig heeft voor het leren van het Nederlands. De stabiliteit van resultaten bevestigt de betrouwbaarheid van het screeningsinstrument (zie [bevraging KOALA 2023-2024 \(vlaanderen.be\)](#)).

Het wetenschappelijk onderzoek dat we in deze themazetting vragen moet onderbouwde en praktijkgerichte inspiratie aanreiken vanuit goede praktijkvoorbeelden van implementatie van de KOALA-screening en van taalintegratietrajecten voor zowel Nederlandstalige als anderstalige jonge kinderen die in lijn zijn met de wetenschappelijke inzichten over taalintegratietrajecten. Bovendien willen we inzicht verwerven in de wijze waarop ook in het eerste leerjaar hierrond gewerkt wordt. We verwachten dus ook een analyse van de manier waarop deze taalintegratietrajecten vormgegeven worden in het eerste leerjaar.

Dit onderzoek moet inzichten opleveren die het evidence-informed krachtig(er) taalonderwijs in het kleuteronderwijs en in het eerste leerjaar, in het bijzonder voor leerlingen met een taalachterstand en anderstalige leerlingen, kunnen ondersteunen.

Kennisvragen

Er wordt gevraagd om op basis van wetenschappelijk onderzoek goede praktijkvoorbeelden te beschrijven en van daaruit een wetenschappelijk onderbouwde inspiratiegids te ontwikkelen voor effectieve inzet van de KOALA-screening en effectieve implementatie van taalintegratietrajecten

voor 5-jarigen met een taalachterstand en anderstalige 5-jarige leerlingen en in het eerste leerjaar. Volgende kennisvragen kunnen hierbij een leidraad zijn:

KOALA-screening

1. Hoe pakken schoolteams de afname van de KOALA-screening concreet aan? Welke processen worden opgezet? Wat zijn bepalende factoren? Wat zijn de effecten van de afname van de KOALA-screening op de klas- en schoolpraktijk?
2. Welke informatie halen schoolteams uit de KOALA-screening? Hoe wordt deze informatie gebruikt? In welke mate vullen schoolteams de informatie uit de KOALA-screening aan met gegevens uit andere instrumenten en bronnen? Wat zijn bepalende factoren?

Taalintegratietrajecten

3. Op welke manier krijgen taalintegratietrajecten concreet vorm in het kleuteronderwijs en in het eerste leerjaar? Welke patronen vallen hierin te onderkennen en waar hangen die mee samen? Wat zijn kritische succesfactoren, drempels en hinderpalen? Te denken valt onder meer aan:
 - a) Wat zijn **concrete organisatievormen** en praktijken in de organisatie van taalintegratietrajecten? Wie wordt hierbij betrokken en hoe verloopt de samenwerking? Welke middelen (bijvoorbeeld zorgpunten) worden in welke mate en op welke manier hiervoor ingezet? Welke concrete ondersteuningsmiddelen worden gebruikt? Wat zijn bepalende factoren?
 - b) In welke mate en op welke manier beantwoorden deze taalintegratietrajecten aan de inzichten uit de **wetenschappelijke literatuur** over effectieve taalondersteuning en -beleid? Wat zijn knelpunten, succesfactoren en randvoorwaarden?
 - c) In welke mate stellen scholen **doelstellingen** van verbetering van de taalcompetentie(s) voorop bij kleuters die een taalintegratietraject volgen? Hoe worden die bepaald en onderbouwd? In welke mate en hoe wordt het behalen van die doelstellingen opgevolgd en gemonitord? Wat wordt er met de resultaten gedaan? Wat zijn bepalende factoren?
 - d) In welke mate voelen leraren en schoolteams zich **bekwaam** om effectieve taalondersteuning te bieden, in het bijzonder aan Nederlandstalige leerlingen met een taalachterstand en anderstalige leerlingen? Wat zijn succesfactoren, noden, knelpunten en randvoorwaarden?
 - e) Welke **noden** zijn er inzake ondersteuning van de implementatie van taalintegratietrajecten, zowel bij de schoolleiders, het schoolteam en de leraar?

Verwachte resultaten

Als resultaat van dit onderzoek verwachten we een wetenschappelijk rapport en een inspiratiegids met wetenschappelijk onderbouwde praktijken en inzichten voor een kwaliteitsvolle inzet op taalverwerving Nederlands in het kleuteronderwijs en in het eerste leerjaar, i.c. met behulp van taalscreening en taalintegratietrajecten. We verwachten ook aanbevelingen ten aanzien van alle relevante actoren.

Looptijd en kostprijs

We voorzien een looptijd van 2 jaren.

Er is een maximale kostprijs van 450.000 euro.

Thema 2: Communicatie over onderwijs(beleid): praktijken, noden en scenario's

Situering

(Overheids)communicatie over onderwijs(beleid), beleidsbeslissingen, bijhorende regelgeving en (financiële) implicaties is belangrijk zodat onderwijsprofessionals (inclusief het schoolbestuur) geïnformeerd blijven en deze informatie kunnen vertalen naar de eigen school- en klaspraktijk. De wijze waarop deze vertaling gebeurt, wordt bepaald door onder meer de context- en schoolfactoren, maar ook door de communicatie door diverse (tussenliggende) actoren in het onderwijsveld. De hoeveelheid actoren in de implementatietrap stelt grote uitdagingen aan de communicatie over beleidsbeslissingen in het algemeen en meer specifiek communicatie vanwege de overheid.

Onderwijsprofessionals (onder meer onderwijspersoneel in het gewoon en buitengewoon basisen secundair onderwijs, volwassenenonderwijs en deeltijds kunstonderwijs) krijgen momenteel te maken met een stroom van informatie die via verschillende kanalen (website, mail, sociale media, print...) en instrumenten (omzendbrieven, nieuwsbrieven, webpagina's, informatiesessies, campagnes, artikels...) verspreid wordt. De communicatie gebeurt bovendien door verschillende actoren (overheid, schoolbesturen, onderwijskoepels, vakbonden, etc.). Het is dus mogelijk dat het voor gebruikers niet altijd eenvoudig is om in te schatten waar zij de meest accurate, heldere, objectieve en bruikbare informatie snel en toegankelijk kunnen terugvinden om hun dagelijkse klas- en schoolpraktijk vorm te geven.

Ondanks de stroom aan informatie, lijken onderwijsprofessionals zich onvoldoende geïnformeerd te voelen over beleidsinitiatieven en -beslissingen (zie o.m. [Operatie Tarra, 2016](#)). Die onduidelijkheid kan bijdragen tot de ervaring van werkdruk, onzekerheid en planlast.

Met dit onderzoek willen we een actueel zicht krijgen op de wijze waarop de (overheids)communicatie over onderwijs(beleid) en bijhorende regelgeving momenteel ervaren wordt en hoe deze, gelet op diverse informatie- en communicatiebehoeften, kan vormgegeven worden.

Kennisvragen

LUIK 1: Beschrijving en analyse van de huidige communicatie over onderwijs(beleid), beleidsbeslissingen en regelgeving naar onderwijsprofessionals in het Vlaamse onderwijs

In dit eerste luik vragen we een beschrijving en analyse van het huidige landschap van communicatie over onderwijs(beleid) en beleidsbeslissingen en bijhorende regelgeving in onderwijs. Dit dient te gebeuren vanuit een helder theoretisch kader.

Onder meer de volgende vragen moeten beantwoord worden:

- Welke instrumenten worden er gebruikt in Vlaanderen om over onderwijs(beleid), beleidsbeslissingen en regelgeving te communiceren? Welke praktijken en kanalen zijn er? Op welke momenten in het beleidsproces wordt er gecommuniceerd? Welke actoren communiceren over beleidsbeslissingen en bijhorende regelgeving in onderwijs, en wie zijn de doelgroepen van deze actoren en communicaties?
- Welke overwegingen maakt de Vlaamse overheid in haar communicatie over onderwijs(beleid), beleidsbeslissingen en regelgeving? Welke strategieën hanteert ze? Welke doelstellingen heeft ze? Hoe positioneert ze zich in het ruimere

communicatielandschap over onderwijs? Vanuit welke visie op communicatie en de rol van de verschillende actoren wordt de communicatie opgezet? Welke rol speelt de regelgeving over overheidscommunicatie en hoe wordt deze toegepast?

LUIK 2: Verwachtingen en noden van onderwijsprofessionals over communicatie over onderwijs(beleid), beleidsbeslissingen en bijhorende regelgeving

In dit onderzoeksluik vragen we inzicht in de wijze waarop onderwijsprofessionals omgaan met de communicatie over onderwijs(beleid) en beleidsbeslissingen en in hun noden en verwachtingen over deze communicatie. Hierbij is ook nood aan meer inzicht in bepalende factoren, zowel bij onderwijsprofessionals, aanbieders, hun context en het bredere onderwijssysteem. Er moet in de analyse minstens aandacht zijn voor de rol van de overheid en tussenliggende actoren in de wijze waarop informatie- en communicatie-instrumenten gebruikt worden. Tot slot vragen we inzichten in mogelijke gelijkenissen en verschillen van de verschillende groepen van gebruikers, naargelang hun kenmerken en context.

Onder meer de volgende vragen moeten beantwoord worden:

- Welke communicatie-instrumenten worden er gebruikt om informatie te verkrijgen over onderwijs(beleid) en beleidsbeslissingen (inclusief regelgeving)? Hoe evalueren de onderwijsprofessionals deze communicatie-instrumenten? In welke mate voldoen ze aan hun noden?
- Op welke wijze gaan de verschillende onderwijsprofessionals om met (de veelheid van) instrumenten en informatie (onder meer media)?
- Wat verwachten onderwijsprofessionals onder meer op vlak van timing, inhoud, aanpak, instrumenten van communicatie over onderwijs in het algemeen? Welke noden en verwachtingen hebben verschillende onderwijsprofessionals op deze vlakken over communicatie over onderwijsbeleid, beleidsbeslissingen en regelgeving?

Voor de uitvoering van dit onderzoek kunnen de onderzoekers beschikken over de resultaten van relevante onderzoeken, zoals de gebruikersonderzoeken van Klasse en KlasCement.

LUIK 3: Bouwstenen voor doelgerichte communicatie over onderwijs(beleid) naar onderwijsprofessionals

Gebaseerd op een uitgewerkt theoretisch kader over communicatie, diepgaande analyse van de huidige communicatie in het Vlaamse onderwijs, verwachten we in het derde luik bouwstenen voor een doelgerichte communicatie over onderwijs(beleid), beleidsbeslissingen en regelgeving in Vlaanderen. Hierbij staat de communicatie vanuit de Vlaamse overheid centraal, ingebed in een breder communicatielandschap. Bij het formuleren van aanbevelingen moet rekening gehouden worden met de noden van de verschillende doelgroepen. We vragen ook om de aanbevelingen te illustreren met goede praktijkvoorbeelden.

Verwachte resultaten

We verwachten vooreerst een wetenschappelijk rapport. Vanuit de antwoorden op bovenstaande kennisvragen vragen we ook concrete aanbevelingen voor het optimaliseren van de communicatie over onderwijs(beleid) en beleidsbeslissingen vanuit de Vlaamse overheid. Hierbij dient bijzondere aandacht aan onderbouwde aanbevelingen voor de overheid besteed te worden.

Voor de uitvoering van deze opdracht is er nood aan diverse invalshoeken, met name minstens over de onderwijscontext en -structuren en -actoren, over communicatie en over governance in

onderwijs en de rol van de overheid. Omdat het hier ook over communicatie van beleidsbeslissingen gaat, kan ook juridische expertise een meerwaarde zijn.

Looptijd en kostprijs

We voorzien een looptijd van 2 jaren.

Er is een maximale kostprijs van 300.000 euro.

Thema 3: Kennisrijk curriculum in het kleuteronderwijs

Situering

Verschillende Vlaamse en internationale onderzoeken tonen dat er een dalende trend is in de leerprestaties Nederlands en wiskunde in het Vlaamse onderwijs. Het Vlaamse onderwijsbeleid besteedt toenemende aandacht aan de vroege ontwikkeling van jonge kinderen (bijvoorbeeld KOALA-screening, "Kwaliteitsvol inspirerend kleuteronderwijs", aanpak minimumdoelen basisonderwijs...). Uit het TIMSS-onderzoek (2019) leerden we dat hoe langer de leerlingen kleuteronderwijs genieten, hoe hoger hun wiskunde- en wetenschapsprestaties in het vierde leerjaar zijn. Deelname aan het kleuteronderwijs heeft een positieve ontwikkeling op de cognitieve, sociale en emotionele ontwikkeling van jonge kinderen, evenals op hun verdere schoolloopbaan mits er sprake is van goede kwaliteit (zie o.m. Peleman, Van Avermaet & Vandenbroeck, 2019)¹. Uit het PIRLS-onderzoek bleek echter dat wanneer Vlaamse leerlingen starten in het eerste leerjaar, ze volgens de schoolleiders minder vaak basisgeletterd zijn dan in onze vergelijkingslanden en dat ouders in Vlaanderen relatief weinig vroege geletterdheidsactiviteiten ondernemen met hun kinderen (Denies et al., 2023).²

Het lopende OBPWO-onderzoek "[Kwaliteitsvol inspirerend kleuteronderwijs](#)" (KIKO) gaat na wat effectieve praktijken zijn voor kwaliteitsvol onderwijs Nederlands, wiskunde en executieve functies en in welke mate deze al in de praktijk voorkomen in Vlaanderen.

In recente debatten over onderwijskwaliteit en in wetenschappelijk onderzoek gaan steeds meer stemmen op om meer aandacht te besteden aan de systematische opbouw van basiskennis in het onderwijs aangezien dit zowel een positief effect kan hebben op de leerprestaties als op gelijke onderwijskansen (Brinckman & Versluys, 2021; Surma, et al., 2019, Hirsch, E.D. 2019, Grissmer et.al. (2023)).³ Dit begint in het kleuteronderwijs.

¹ Peleman, B., Vandenbroeck, M., & Van Avermaet, P. (2019). *De overgang naar de kleuterschool voor kinderen uit gezinnen in armoede*. Gent: Universiteit Gent. Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek. Steunpunt Diversiteit en Leren.

² Denies, K. et al. (2023). *Leesvaardigheid in het vierde leerjaar in Vlaanderen. Resultaten van PIRLS 2021 in internationaal vergelijkend perspectief*. KU Leuven-IEA-UGent.

³ Brinckman, P., & Versluys, K. (2021). *Naar de kern de leerlingen en hun leerkracht. Rapport van de Commissie Beter Onderwijs*. [Commissie Beter Onderwijs stelt basiskennis centraal in 58 \(vlaanderen.be\)](#)

Surma, T., Vanhoyweghen, K., Sluismans, D., Camp, G., Muijs, D., & Kirschner, P. A. (2019). *Wijze lessen: twaalf bouwstenen voor effectieve didactiek. (1 redactie)* Ten Brink Uitgevers. <https://www.ou.nl/web/wijzelessen>

Hirsch, E. D. (2019). *Why knowledge matters: Rescuing our children from failed educational theories*. Cambridge, MA: Harvard Education Press.

Grissmer, David, Thomas White, Richard Buddin, Mark Berends, Daniel Willingham, Jamie DeCoster, Chelsea Duran, Chris Hulleman, William Murrah, and Tanya Evans. (2023). *A Kindergarten Lottery Evaluation of Core Knowledge Charter Schools: Should Building General Knowledge Have a Central Role in Educational and Social Science Research and Policy?*. (EdWorkingPaper: 23-755). Retrieved from Annenberg Institute at Brown University: <https://doi.org/10.26300/nsbq-hb2>

Het belang van een expliciet en specifiek curriculum voor het kleuteronderwijs wordt meer en meer erkend (Bertrand, 2007)⁴, maar er blijft ook nog veel (beleids-)discussie over wat een gepast curriculum voor jonge kinderen moet inhouden (Chazan-Cohen et al., 2017; Sylva et al., 2016).^{5 6}

In internationaal onderzoek wordt vaak een onderscheid gemaakt tussen drie invalshoeken om de kwaliteit van kleuteronderwijs te bestuderen: proceskwaliteit, structurele factoren en het curriculum (o.m. Moser et al., 2017)⁷.

- Proceskwaliteit omvat de sociale, emotionele, fysieke en educatieve aspecten van de interacties met de onderwijsprofessional en met peers, gedurende spel, activiteiten of routines.
- Structurele kwaliteit verwijst naar de fysieke, menselijke en materiële middelen die nodig zijn om goed kleuteronderwijs te realiseren.
- Het curriculum, ten slotte, refereert aan het plannen van ervaringen en leerkansen door middel van activiteiten die overeenkomen met vooropgestelde curriculumrichtlijnen of die hiervan concrete vertalingen of voorbeelden zijn.

Het curriculum speelt ook een belangrijke rol in het verzekeren van continuïteit en vooruitgang van het kleuteronderwijs naar het basisonderwijs (Shuey, E., et al., 2019)⁸. Een geïntegreerd curriculum is echter een onvoldoende voorwaarde voor een continue ervaring voor de kinderen. Ook de bredere context van onderwijssystemen, zoals organisatie en bestuur, de opleiding van personeel en leerkrachten die in deze instellingen werken, zijn van belang voor de continuïteit van het curriculum.

We kunnen een onderscheid maken tussen het beoogde curriculum, zoals dat door het nationale of regionale onderwijsbeleid vooropgesteld wordt, en het werkelijk geïmplementeerde curriculum zoals dat door het schoolteam doorheen de tijd wordt uitgerold om de ontwikkeling van de kinderen te bevorderen. Regelmatig is er een groot verschil tussen het beoogde en het geïmplementeerde curriculum (zie o.m. Leseman & Slot, 2020)⁹.

Kennisvragen

We vragen in dit onderzoek een analyse van de curricula voor kleuteronderwijs in vergelijkbare onderwijssystemen. Meer specifiek zijn we geïnteresseerd in de mate waarin het curriculum in het kleuteronderwijs een verklarende factor kan zijn voor de onderwijsuitkomsten van leerlingen in hun verdere loopbaan.

⁴ Bertrand, J. (2007). *Early Learning for Every Child Today: A framework for Ontario early childhood settings*.

⁵ Chazan-Cohen, R. et al. (2017), *Working Toward a Definition of Infant/Toddler Curricula: Intentionally Furthering the Development of Individual Children within Responsive Relationships*, https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/opre/nitr_report_v09_final_b508.pdf

⁶ Sylva, K. et al. (2016), *D2.4: Integrative report on a culture sensitive quality and curriculum framework*, in *Curriculum Quality Analysis and Impact Review of European ECEC*, [D2_4_Integrative_Report_wp2_FINAL.pdf](https://www.ececare.org/files/D2_4_Integrative_Report_wp2_FINAL.pdf) ([ececare.org](https://www.ececare.org))

⁷ Moser, T., Leseman, P. P. M., Broekhuizen, M. L., & Slot, P. L. (2017). *European Framework of Quality and Wellbeing Indicators: CARE: Curriculum & Quality Analysis and Impact Review of European Early Childhood Education and Care (No. 613318). EU CARE project*. Available through https://ecccare.org/fileadmin/careproject/Publications/reports/D6_3_CARE_Framework_of_Quality_and_Wellbeing_Indicators.pdf

⁸ Shuey, E., et al. (2019), "Curriculum alignment and progression between early childhood education and care and primary school: A brief review and case studies", *OECD Education Working Papers*, No. 193, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/d2821a65-en>.

⁹ Leseman, P.P.M., Slot, P.L. (2020). Universal versus targeted approaches to prevent early education gaps. The Netherlands as case in point. *Z Erziehungswiss* 23, 485–507. <https://doi.org/10.1007/s11618-020-00948-8>

We vragen ook om na te gaan op basis van internationaal wetenschappelijke literatuur wat de impact kan zijn van een kennisrijk curriculum op de leerprestaties van leerlingen en gelijke onderwijskansen en welke factoren hierbij spelen. Een kennisrijk curriculum is erop gericht om kennis op een systematische, samenhangende en cumulatieve manier aan te reiken. Het is de bedoeling dat leerlingen hun kennis over de wereld steeds verder opbouwen en uitbreiden, wat uiteindelijk kan helpen om onder andere hun leesvaardigheid en toekomstige schoolse prestaties te verbeteren. Van de onderzoekers wordt verwacht om vooreerst een conceptuele verheldering van het begrip 'kennisrijk curriculum' te voorzien.

Dit wordt vertaald naar de volgende kennisvragen:

1. Wat kunnen we leren uit internationale wetenschappelijke literatuur over de impact van het curriculum in het kleuteronderwijs op de leeruitkomsten van leerlingen in het basisonderwijs? Daarenboven, wat kunnen we leren uit internationale wetenschappelijke literatuur over de impact van een kennisrijk curriculum in het kleuteronderwijs op de leeruitkomsten van leerlingen en het realiseren van gelijke onderwijskansen in het basisonderwijs? Wat zijn belangrijke randvoorwaarden voor de implementatie van een kennisrijk curriculum (financiële middelen, competenties van leerkrachten, professionalisering, mate van autonomie, ...)?
2. Welke aanbevelingen kunnen er geformuleerd worden voor de verschillende doelgroepen in Vlaanderen (overheid, onderwijsverstrekkers, scholen en leerkrachten) zowel naar de inhoud als opbouw van het curriculum als naar de implementatie van het curriculum?

Voor het beantwoorden van alle vragen wordt van de onderzoekers verwacht om een definitie van curriculum te geven. In het voorstel moeten de onderzoekers aangeven op welke wijze ze zullen omgaan met verschillen tussen het beoogde en werkelijk geïmplementeerde curriculum, en waarbij er aandacht is voor de mate waarin de regelgever bepalend is in het opstellen van het curriculum.

We vragen aan de onderzoekers om rekening te houden met de resultaten van het hogergenoemde KIKO-onderzoek, het [lopende IELTS onderzoek](#) en de ontwikkelingen in de Vlaamse beleidscontext (onder andere over de onderwijsdoelen voor het basisonderwijs).

Verwachte resultaten

We verwachten een wetenschappelijk rapport dat actuele internationale wetenschappelijke inzichten over de impact van een kennisrijk curriculum op de verschillende niveaus verzamelt en aanbevelingen formuleert voor de inhoud, de opbouw en de implementatie van het curriculum in de Vlaamse context. We vragen daarbij een analyse van curricula voor onderwijs aan jonge kinderen uit een vergelijkbare context.

De onderzoekers dienen aan te geven hoe men in het onderzoek omgaat met verschillen tussen het door de overheid bepaalde curriculum en het werkelijk geïmplementeerde curriculum.

Er zijn momenteel verschillende Vlaamse en internationale onderzoeken over kleuteronderwijs. We verwachten dat inzichten uit recent Vlaams en internationaal onderzoek meegenomen worden in dit onderzoek.

Looptijd en kostprijs

We voorzien een looptijd van 2 jaren.

Er is een maximale kostprijs van 375.000 euro.

Thema 4: Programmatieprocedures in functie van een rationeel opleidingsaanbod in het secundair onderwijs in de Vlaamse onderwijscontext

Situering

Het opleidingsaanbod van het gewoon en buitengewoon secundair bevat een brede waaier aan structuuronderdelen. Een rationele – en dus minder versnipperde – inplanting van het opleidingsaanbod in het Vlaams secundair onderwijslandschap moet bijdragen tot een meer effectieve en efficiënte inzet van de publieke middelen.

Met de programmatieprocedures in [het gewoon](#) en het [buitengewoon secundair onderwijs](#) wil de overheid waken over een rationele inplanting van het vrij en niet vrij programmeerbaar opleidingsaanbod bestaande uit structuuronderdelen.¹⁰ Er zijn onder meer criteria vastgelegd voor programmaties waarvoor de Vlaamse Regering haar goedkeuring moet geven. Voorafgaand aan deze goedkeuring worden adviezen ingewonnen bij adviesraden, de Onderwijsinspectie en de administratie.

Er zijn er heel wat factoren die zowel de aanvragen als de uitvoering van de programmatie beïnvloeden. Denk bijvoorbeeld aan de concurrentie tussen scholen, de regionale context van de school, de relatie met de arbeidsmarkt.

De vraag stelt zich of en hoe het beleidsinstrument van de programmatieprocedures de hogergenoemde doelstellingen kan realiseren, zeker in de context van het lerarentekort in Vlaanderen. Vandaag worden scholen immers in toenemende mate geconfronteerd met een structureel lerarentekort. Het wordt almaar moeilijker om voldoende leraren in alle klassen te hebben. Dit kan een bedreiging vormen voor de onderwijskwaliteit in Vlaanderen.

De regelgeving over programmaties in het gewoon secundair onderwijs is recent veranderd met onderwijsdecreet 33, waardoor vanaf 2024-2025 de mogelijkheid tot vrije programmaties van structuuronderdelen in het eerste tot en met het zesde leerjaar voor het gemoderniseerd secundair onderwijs is uitgebreid¹¹. Met de wijziging die voorzien is in onderwijsdecreet 34 worden de nieuwe programmatieprincipes doorgetrokken vanaf 2025-2026 naar het derde leerjaar van de derde graad dat vanaf dan ook gemoderniseerd is. Er werden ook enkele nieuwe algemene principes geïntroduceerd bij programmaties van structuuronderdelen. Zo is een programmatie van een

¹⁰ Structuuronderdelen moeten in het kader van de programmaties bekeken worden als studierichtingen, hetzij per leerjaar (eerste graad en zevende leerjaren), hetzij per graad (tweede en derde graad), hetzij per fase (opleidingsvorm 3 van het buitengewoon secundair onderwijs). Concreet gaat het in het gewoon onderwijs en opleidingsvorm 4 van het buitengewoon onderwijs om het eerste leerjaar A, het eerste leerjaar B, het onthaaljaar voor anderstalige nieuwkomers, een basisoptie in het tweede leerjaar A, een basisoptie in het tweede leerjaar B, een studierichting binnen een bepaald domein /finaliteit/onderwijsvorm van de tweede en derde graad. In opleidingsvorm 3 zijn het studierichtingen horend bij een fase binnen een domein. In het secundair onderwijs moet ook rekening worden gehouden met de vrije keuze. In zo'n – niet-vrije programmaprocedure dient een school-/centrumbestuur bij de overheid een aanvraag in om het opleidingsaanbod in zijn school/centrum uit te breiden of te herprofilieren. Bij een vrije programmatieprocedure doet een school-/centrumbestuur bij de overheid louter een melding. In het buitengewoon secundair onderwijs gaat het ook over programmaties van nieuwe opleidingsvormen en types, die ook het voorwerp zijn van een aanvraagprocedure om het aanbod van een school uit te breiden of te herprofilieren.

¹¹ De modernisering is in 2024-2025 nog niet uitgerold in het derde leerjaar van de derde graad, waardoor er voor dat schooljaar overgangsregels in dat jaar van toepassing zijn.

structuuronderdeel in een bepaalde vestigingsplaats enkel mogelijk als het desbetreffende structuuronderdeel nog niet wordt georganiseerd door een andere school op dezelfde vestigingsplaats. Voor structuuronderdelen van het eerste tot het zesde leerjaar die worden geprogrammeerd vanaf het schooljaar 2024-2025, geldt per afzonderlijke vestigingsplaats van de school een minimumprogrammationorm van vijf regelmatige leerlingen. Scholen hebben de mogelijkheid om deze norm ofwel in het schooljaar van oprichting te behalen, ofwel het schooljaar nadien, ofwel bij uitzondering het schooljaar daarna.

De regelgeving over programmaties van structuuronderdelen in het buitengewoon secundair onderwijs is recent veranderd met onderwijsdecreet 33, waardoor vanaf 2024-2025 voor scholen met opleidingsvorm 3 of opleidingsvorm 4, zonder een aanbod type 9, de mogelijkheid tot vrije programmatie van structuuronderdelen wordt uitgebreid. Het is door een wijziging via onderwijsdecreet 33 ook mogelijk om in regio's waar er aantoonbaar een capaciteitstekort is een school met louter 1 opleidingsvorm te programmeren. De programmationorm van het gewoon secundair onderwijs van vijf regelmatige leerlingen in nieuw geprogrammeerde structuuronderdelen is niet van toepassing in het buitengewoon secundair onderwijs.

Momenteel is er geen systematisch zicht op de manier waarop schoolbesturen de bestaande programmatieprocedures in het Vlaamse (gewoon en buitengewoon) secundair onderwijs toepassen en wat hierbij bepalende factoren zijn. Daarom vragen we onderzoek om dit te analyseren en beleidsadviezen te formuleren met het oog op efficiënte inzet van middelen en personeel. Dit sluit aan bij het [rapport van de Commissie der Wijzen](#), waar voorgesteld wordt: "Om de rationalisatie van het studieaanbod in goede banen te leiden, is het noodzakelijk om te zorgen voor een mechanisme dat niet alleen de rationalisatie bewerkstelligt, maar ook een efficiënte spreiding van het studieaanbod beoogt, die tevens de vrije keuze garandeert en operationaliseert."

Kennisvragen

In dit onderzoek is de algemene kennisvraag of en op welke wijze de huidige, recent gewijzigde beleidsinstrumenten voor het programmeren van bijkomend aanbod in het (gewoon en buitengewoon) secundair onderwijs een rationele inplanting van het opleidingsaanbod mogelijk maken, rekening houdend met het waarborgen van de vrije keuze. We zijn hierbij op zoek naar de bepalende factoren. De onderliggende vraag is deze of de huidige beleidsinstrumenten geschikt of voldoende toereikend zijn.

Meer specifiek vragen we een beschrijving en analyse van de wijze waarop Vlaamse onderwijsinstellingen omgaan met de programmatieprocedure. Hierbij staan onder meer de volgende vragen voorop:

- (1) Welke **overwegingen** maken onderwijsinstellingen bij het bepalen van hun opleidingsaanbod? Hoe gaan ze op korte en lange termijn om met het aanbod dat ze mogen programmeren? Wat zijn hierbij bepalende factoren? Welke rol speelt onder meer het lerarentekort en de afstemming op de arbeidsmarkt? Zijn er **gelijkenissen en verschillen** tussen onderwijsinstellingen, naargelang context, graad, ... ?
- (2) In welke mate en op welke wijze bieden de huidige programmatieprocedure en bijhorende beleidsinstrumenten aan schoolbesturen voldoende **flexibiliteit** om het aanbod van hun onderwijsinstelling(en) uit te breiden of te herprofilieren en in te spelen op lokale noden? Welke factoren spelen hierbij een rol? Welke rol speelt het lerarentekort?

In dit onderzoek vragen we om een diversiteit van perspectieven mee te nemen, onder meer deze van de beleidsmakers, schoolbesturen, schoolleiding, leraren en leerlingen en hun ouders alsook alle relevante actoren in de programmatieprocedures.

We verwachten dat dit onderzoek inzicht biedt in de mate waarin de huidige programmatieprocedure een rationele inplanting van het opleidingsaanbod in het secundair onderwijs realiseert en in welke mate dit beleidsinstrument effectief is? Daarnaast willen we zicht krijgen op beleidsinstrumenten die andere – voor Vlaanderen relevante – onderwijssystemen hanteren om een rationele inplanting van het opleidingsaanbod in het secundair onderwijs te realiseren en in welke mate deze instrumenten effectief zijn.

Verwachte resultaten

We verwachten een wetenschappelijk rapport en aanbevelingen voor alle relevante actoren. Het onderzoek moet ondersteuning bieden aan beleidsmakers en de resultaten dienen ook vertaald te worden naar onderbouwde en praktijkgerichte adviezen en mogelijke scenario's voor onderwijsinstellingen en schoolbesturen.

Op basis van een analyse van de huidige praktijken in het Vlaams secundair onderwijs en in andere landen verwachten we onderbouwde adviezen met betrekking tot beleidsinstrumenten om een meer rationele inplanting van het opleidingsaanbod in het onderwijslandschap te waarborgen en schoolbesturen daarbij voldoende ruimte geven om het aanbod in hun onderwijsinstellingen vorm te kunnen geven. Tot slot vragen we onderbouwde adviezen over de voorwaarden waarop een meer optimale programmatie een oplossing kan bieden voor het lerarentekort, rekening houdend met de vrije keuze van leerlingen.

Looptijd en kostprijs

We voorzien een looptijd van 2 jaren.

Er is een maximale kostprijs van 375.000 euro.